

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

רחוב המלאכה 9
(א.ת. צפוני) לוד
טל. 077-7756565
פקס. 08-9152280

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

בס"ד

הנחיות להכשרת כלים לפסח

הרב דוד סתיו, יו"ר ארגון רבני צהר || והרב אברהם סתיו

רבים מאיתנו לא יוכלו להגיע השנה להגעלות הכלים הציבוריות בשל הגבלות משרד הבריאות, ויאלצו לבצע את הגעלת הכלים בתוך הבית. מציאות זו מחדדת את הצורך להכיר היטב את ההלכות המעשיות של הכשרת כלים במסגרת האפשר במטבח ביתי ממוצע.

כללי הכשרת כלים

אילו כלים טעונים הכשרה?

במסגרת ההכנות לפסח יש לזכור כי כלים רבים אינם טעונים הכשרה מיוחדת לפסח אלא ניקיון בלבד, וזאת גם אם בשנים רגילות רבים מחמירים להגעיל אותם או לקנות כלים חדשים במקומם. ככלל, רק כלים המשמשים במשך השנה למאכלים חמים או למשקים חמים, ויש חשש שנתערב בהם חמץ, טעונים הכשר.¹ מכאן שאין צורך להכשיר כלים שמשמשים בהם בצונן או כאלו שלא משמשים לחמץ.

דוגמאות לכלים ששימושם בצונן

מגשים המשמשים לאוכל קר בלבד, כגון מגשים להגשת פירות.

כוסות המשמשות לשתייה קרה בלבד ולעולם אין משתמשים בהן לשתייה חמה.² כאשר הכוסות משמשות בעיקר לשתייה קרה, אך לעיתים עשויים להשתמש בהן גם לשתייה חמה, האשכנזים נוהגים לכתחילה להכשירן בדומה לכוסות שתייה חמה.³

כוסיות המשמשות לשתייה חריפה – יש המחמירים להגעילן.⁴

דוגמאות לכלים שאין משתמשים בהם לחמץ

קומקום חשמלי המשמש רק לחימום מים.

מכשירים לריסוק ירקות ופירות.

מכונת קפה (כאשר שימשה לקפסולות רגילות, שהן כשרות לפסח כל השנה).

¹ יוצאים מכלל זה הכלים המשמשים ללישת בצק (ראו שולחן ערוך, או"ח, תנא, יז) וכן כלים שהחמץ שהה בהם זמן ממושך ('כבוש').

² שו"ת שאלי ציון, חלק ב, סימן כג. כעין זה כתב ה'חתם סופר' (שו"ת חתם סופר, חלק ב, סימן קיד) שהורה כי אין לחוש לימיעוטא דמיעוטא.

³ שו"ע או"ח תנא, ו.

⁴ משנה ברורה, תנא, ס"ק קכ; וראו פניני הלכה, פסח, פרק י, סעיף יג.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

רחוב המלאכה 9
(א.ת. צפוני) לוד
טל. 077-7756565
פקס. 08-9152280

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

איזו הכשרה נדרשת בעבור כל כלי?

הכלל ההלכתי 'כבולעו כך פולטו' קובע שצורת השימוש בכלי לאורך השנה משליכה על אופן ההכשר הנדרש לקראת הפסח. לדעת ה'שולחן ערוך', השימוש הקובע הוא השימוש הנפוץ של הכלי, וכך נוהגים בני ספרד; ואילו לדעת הרמ"א השימוש הקובע הוא השימוש החמור ביותר, גם אם הוא רק שימוש מועט, וכך נוהגים האשכנזים.

סוגי השימוש השונים

כלי שמשמשים בו רק בעירו או בחום של 'כלי שני' (כגון כוסות שתייה חמה, צלחות וכפיות) – אפשר להכשירו על ידי עירו מים רותחים. לבני ספרד הוא הדין לכלים שרוב שימושם באופן זה (כגון סכינים וכפות).⁵

כלי שמשמשים בו לבישול או לאכילת דברים חמים ביכלי ראשוני (כגון סירים וכפות הגשה) – יש להכשירו על ידי הגעלה או ליבון קל.

כלים שצורת בליעתם היא על ידי אש בלי נוזל (כגון סירים לגיחון או לקוגל) טעונים ליבון חמור, כאשר גם בהקשר זה בני ספרד ילכו לפי השימוש הנפוץ ובני אשכנז לפי השימוש החמור ביותר שנעשה בכלי. תבניות של תנור: לכתחילה צריכות ליבון חמור, ובשעת הצורך אפשר להסתפק בליבון קל.⁶

מחבת – נחלקו הפוסקים בדינה: לבני ספרד די בהגעלה, ולבני אשכנז יש צורך בליבון קל.⁷

כלים העשויים מחומרים שונים

הכללים הנזכרים לעיל נכונים בעבור כלים העשויים מן החומרים: אמייל, מתכת, עץ ופלסטיק,⁸ אולם ישנם חומרים שדיניהם שונים.

חרס, חרסינה ופורצלן: המנהג הפשוט הוא לא להכשירם כלל (אם השתמשו בהם בחום),⁹ ובשעת הצורך יש מקילים להכשיר כלי פורצלן בהגעלה שלוש פעמים.¹⁰

כלי זכוכית: לבני ספרד, לעולם הם טעונים ניקוי בלבד;¹¹ בני אשכנז – יש שנמנעו כליל מהכשרה של כלי זכוכית,¹² אולם רבים הקלו להכשיר אותם בהגעלה בדומה לכלי מתכת,¹³ ויש שדרשו להגיעלם שלוש פעמים.¹⁴

כיצד מגעילים?

(א) מנקים היטב את הכלי הטעון הגעלה ולא משתמשים בו 24 שעות. אם נשאר מקומות שאותם לא מצליחים לנקות – יש להבעירם, או לשפוך עליהם אקונומיקה, מסיר שומנים או כל חומר אחר שיהפוך אותם לבלתי ראויים לאכילה. יש לנקות גם את הידיות ולפרק אותן במידת האפשר; אם הדבר לא אפשרי – יש לשפוך חומר פוגם על הסדקים סביבן.

(ב) לוקחים סיר גדול שלא בישלו בו חמץ ב-24 שעות האחרונות, ממלאים בו מים (ורצוי גם קצת סבון) ומרתיחים את המים עד שיבעעו.

⁵ יש שכתבו שכלים מסוג זה אפשר להכשיר בשעת הצורך על ידי הדחה במדיח כלים. ראו הרב אריאל פיקאר, 'הכשרת כלים במכונת הדחה', תחומין, יט (תשנ"ט), עמ' 303-308.

⁶ ראו פניני הלכה פסח, פרק י, סעיף ה.

⁷ שו"ע, או"ח, תנא, יא.

⁸ שו"ת ציץ אליעזר, חלק ד, סימן ו; שלא כדעת בעל שו"ת אגרות משה, או"ח, חלק א, סימן צב.

⁹ שו"ע, או"ח, תנא, א. ישנן שיטות מקילות שאפשר לסמוך עליהן במצבים חריגים, ואין כאן המקום להאריך בזה.

¹⁰ דרכי תשובה, יו"ד, קכא, ס"ק כו; וראו פסקי תשובות, תנא, אות נו.

¹¹ שו"ע, או"ח, תנא, כו.

¹² רמ"א, שם.

¹³ ראו: פסקי תשובות, תנא, אות נד, הערה 289; פניני הלכה, פסח, פרק יא, סעיף יב.

¹⁴ שו"ת ציץ אליעזר, חלק ט, סימן כו.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

רחוב המלאכה 9
(א.ת. צפוני) לוד
טל. 077-7756565
פקס. 08-9152280

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

(ג) מכניסים את הכלי שאותו מבקשים להגעיל לכמה שניות. נוהגים לשטוף את הכלי מיד לאחר ההגעלה במים קרים, אך אין זה מעכב.

(ד) כאשר מגעילים שני כלים יחד, יש לוודא שיש ביניהם הפרדה כך שהמים נכנסים בשניהם.

(ה) אם הכלי שטעון הגעלה אינו יכול להיכנס לסיר ההגעלה בבת אחת, אפשר לעשות זאת בשני שלבים (בניגוד לטבילת כלים במקווה שצריכה להיעשות בבת אחת).

(ו) סיר גדול שאי אפשר להכניס לתוך סיר ההגעלה, אפשר להכשיר בעזרת הרתחת מים בתוכו ולאחר מכן הכנסה של חפץ חם (כגון סיר קטן שמחממים על האש) לתוכו עד שהמים יגלשו על שפתו.¹⁵

(ז) את ההגעלה יש לעשות לפני תחילת זמן איסור חמץ (השנה: יום ד', י"ד ניסן, סביב השעה 10:00).

(ח) בדיעבד אם לא הספיק להגעיל את הכלי קודם לכן, מותר להגעילו עד כניסת החג ובלבד שעברו 24 שעות מן השימוש האחרון בחמץ.¹⁶

(ט) בדיעבד אם לא הספיק להגעיל את הכלי עד כניסת החג: בני ספרד יכולים להגעיל גם בחול המועד, ובני אשכנז מחמירים בכך.¹⁷ הכשרה בליבון (ואף בליבון קל) מותרת בפסח עצמו גם לבני אשכנז.¹⁸

כיצד מלבנים?

ליבון קל: את כל הכלים הטעונים הגעלה או עירווי אפשר גם להכשיר בעזרת ליבון קל,¹⁹ ולעיתים הדבר נוח יותר כאשר אין בידינו סיר גדול דיו. ליבון קל הוא חימום כלי באש עד שאם יניחו עליו קש מבחוץ, הוא ייחרך.²⁰ אפשר לעשות זאת באש רגילה: להניח חתיכת נייר בכלי ולראות מתי היא משחימה; ואפשר גם לעשות זאת בתנור, כאשר הכלים שוהים בחום של 200 מעלות ומעלה במשך 20–30 דקות.

ליבון חמור: ליבון חמור הוא חימום הכלי באש עד שניצוצות יתזו ממנו.²¹ זוהי פרוצדורה שקשה – ואף מסוכן – לבצע במטבח הביתי.

רשימת כלים ומכשירי מזון ודרך הכשרתם²²

גביעי יין: ספרדים – שטיפה; אשכנזים – הגעלה.

כוסות לשתייה קרה בלבד: שטיפה.

כוסות לשתייה חמה: זכוכית – עירווי או הגעלה; חרסינה – לכתחילה אין להשתמש בפסח.

כיוור: ניקוי ועירווי מים רותחים.

כיריים (אינדוקציה): לנקות היטב, להניח סיר ריק על הכיריים ולחמם אותו בדרגה הגבוהה ביותר עד שנייר שיהיה מונח עליו ייחרך.

¹⁵ שוי"ע, או"ח, תנב, ו.

¹⁶ שם, א.

¹⁷ שוי"ע ורמ"א, שם.

¹⁸ רמ"א, שם.

¹⁹ רמ"א, או"ח, תנא, ד.

²⁰ שם.

²¹ שוי"ע, שם.

²² כפי שנאמר לעיל, כל דבר שטעון עירווי או הגעלה יכול להיות מוכשר גם בליבון קל. דברים הטעונים עירווי, בשעת הצורך יש המתירים להכשירם בהדחה במדיח כלים.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

רחוב המלאכה 9
(א.ת. צפוני) לוד
טל. 077-7756565
פקס. 08-9152280

office@tzohar.org.il
www.tzohar.org.il

כיריים (גז): את המשטחים יש לנקות; את החצובות יש לצפות בנייר כסף או להכשיר בליבון קל²³ (בתנור למשל),²⁴ ויש המקילים להגעילן.

מדיח כלים: ניקוי המסננת והפעלה על התוכנית הארוכה ביותר ובטמפרטורה הגבוהה ביותר כאשר המדיח ריק.

מחבת: ספרדים – הגעלה; אשכנזים – ליבון קל.

מחבת טפלון: אין להשתמש בה בפסח.

מיקסר: לנקות היטב את כל חלקיו ולהגעיל את חלקי המתכת והפלסטיק.

מיקרוגל: לנקות היטב, להמתין 24 שעות בלי חימום של חמץ, ולחמם מים עם סבון בכוס בחום המקסימלי עד שהמכשיר יתמלא אדים (5–10 דקות). את חלקי הפלסטיק והזכוכית המתפרקים יש להגעיל.

מכונת קפה: ניקוי חיצוני.

מנגל גז: ניקוי והפעלה למשך חצי שעה על חום מקסימלי.

מפות שולחן: כיבוס.

סיר: פירוק, ניקוי והגעלה.

סכו"ם: הגעלה. אם לעולם לא משתמשים בו בכלי ראשון (כגון כפיות) – אפשר להכשירו בעירוי (לספרדים – גם אם מיעוט שימושו בכלי ראשון).²⁵

פלטה של שבת: ניקוי יסודי והפעלה במשך חצי שעה (יש נוהגים לכסות בנייר כסף).

שיש: ניקוי ועירוי של מים רותחים.

תבניות אפייה: תבניות שאופים בהן ישירות – ראוי לא להשתמש בהן בפסח;²⁶ תבניות שמניחים עליהן תבניות אחרות – ליבון קל בתנור ולכתחילה יש לצפות בנייר כסף.

תנור אפייה: לנקות היטב ולהפעיל בחום המרבי למשך חצי שעה.

תנור פירוליטי: תכנית ניקוי עצמי.

²³ משנה ברורה, תנא, ס"ק לד.

²⁴ אפשרות אחרת היא להניח על גביהן פח ולהפעיל את כל המבערים במשך עשר דקות.

²⁵ בשעת הצורך יכולים גם האשכנזים לסמוך על כך משום שמדובר בשימוש בכלי שני בנותן טעם לפגם.

²⁶ בשעת הצורך אפשר לצפות בנייר כסף, ויש המקילים בשעת הדחק גם בליבון קל.

